

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ БЕЗПІЛОТНИХ ПОВІТРЯНИХ СУДЕН У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Волобоєв Артур Олегович

*Доктор філософії, Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький, Україна
voloboev_artur@ukr.net*

Інтенсивне впровадження безпілотних авіаційних технологій у діяльність державних інституцій ставить перед юридичною сферою та законодавцем нові, досі не властиві вітчизняній правовій доктрині, питання, зокрема пов'язані з правоохоронними органами. Адже безпілотні повітряні судна (далі – БПС) вже перестали бути виключно інструментом Збройних Сил і все частіше застосовуються Національною поліцією, Національною гвардією, Службою безпеки України, Державною прикордонною службою. Однак до 2023 року правовий статус БПС у правоохоронній діяльності визначався більш опосередковано, переважно через загальні норми повітряного законодавства, що породжувало невизначеність щодо меж повноважень, процедур застосування та гарантій прав людини.

Основою правового регулювання у цій площині є Повітряний кодекс України [1], що закріплює загальний порядок експлуатації повітряних суден. Частина восьма статті 39 Кодексу виводить з-під обов'язкової державної реєстрації БПС із максимальною злітною вагою до 20 кілограмів, які експлуатуються для розваг, в освітньому процесі, а також у науковій та спортивній діяльності [1]. Відповідну процедурну конкретизацію забезпечують Авіаційні правила України «Правила використання повітряного простору України», якими, зокрема, визначено БПС як повітряне судно, призначене для польоту без пілота на борту, керування польотом якого і контроль за яким здійснюється за допомогою спеціальної станції керування, що розташована поза повітряним судном [2]. Зазначені акти регулювали переважно цивільний обіг БПС і не давали відповіді на запитання про специфіку їх використання в оперативно-службовій діяльності правоохоронних органів.

Ситуація змінилася з набранням чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо застосування правоохоронними органами БПС та протидії їх незаконному використанню» [3]. Законодавець одночасно вніс зміни до Повітряного кодексу [1], Законів України «Про Національну поліцію» [4], «Про Службу безпеки України» [5], «Про Національну гвардію України» [6] та «Про Державну прикордонну службу», чим сформував цілісну (хоча й не позбавлену прогалін) нормативну основу для законного використання БПС правоохоронцями.

Найбільш предметно врегульовано повноваження Національної поліції, а саме частину першу статті 23 Закону України «Про Національну поліцію» було доповнено пунктами 47 та 48, відповідно до яких поліції надано право використовувати БПС, а також вживати заходів для запобігання, виявлення та припинення порушень порядку та правил використання повітряного простору України експлуатантами БПС над визначеною територією чи об'єктом із спеціальним режимом або над місцем здійснення спеціального

поліцейського контролю, проведення операцій із припинення правопорушення [4]. Водночас стаття 40 цього Закону отримала нову редакцію, яка прямо включає БПС до переліку технічних засобів поліції та дозволяє закріплювати на них фото- і відеотехніку для фіксації правопорушень [4].

Окремої уваги заслуговує доповнення частини четвертої статті 42 Закону України «Про Національну поліцію» пунктом 14, яким до спеціальних засобів поліції віднесено засоби та/або пристрої, призначені для виявлення, припинення порушень порядку та правил використання повітряного простору України експлуатантами БПС, у тому числі для перехоплення сигналів дистанційного керування, пошкодження чи знищення таких суден та/або складових частин безпілотних авіаційних систем [4].

Подібної правової логіки законодавець дотримався щодо інших суб'єктів правоохоронної діяльності. Так, стаття 25 Закону України «Про Службу безпеки України» була доповнена пунктами 17 і 18, що закріпили за Службою безпеки України право використовувати БПС з метою забезпечення державної безпеки та застосовувати засоби протидії їх незаконній експлуатації [5]. Зміни до Закону України «Про Національну гвардію України» виявилися не менш вагомими. Новий пункт 10¹ статті 13 та пункт 9 статті 17 наділили Національну гвардію правом примусово припиняти політ БПС за умови наявності обґрунтованих підстав вважати, що судно використовується для вчинення правопорушення або створює загрозу життю і здоров'ю людей чи військовослужбовців [6].

Між тим, попри вказаний правовий прогрес, нормативна площина містить низку прогалин, що потребують додаткового врегулювання. Наприклад, є проблема захисту приватності. Застосування БПС, оснащених засобами відеоспостереження високої роздільної здатності, об'єктивно створює ризик непропорційного втручання у приватне життя, гарантоване статтею 32 Конституції України та статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Жоден із профільних законів не встановлює процедури попередньої оцінки пропорційності такого втручання. Так само не врегульовано порядок зберігання, обробки й знищення даних, зібраних за допомогою БПС, що суперечить основним положенням Закону України «Про захист персональних даних».

Крім того, інститут юридичної відповідальності залишається непристосованим до реалій масового використання БПС. Стаття 111 Кодексу України про адміністративні правопорушення [7] не диференціює санкцій залежно від типу порушення та його наслідків, а кримінальна відповідальність за статтями 281, 282 Кримінального кодексу України розрахована на тяжкі наслідки [8], залишаючи без належної правової кваліфікації значну частину інших за суспільною небезпечністю діянь.

Вважаємо, що у контексті подальшого вдосконалення правового врегулювання досліджуваного питання, доцільно:

– розробити підзаконні акти, які б деталізували порядок застосування БПС під час вжиття конкретних поліцейських заходів і під час досудового розслідування у кримінальному провадженні (під час проведення огляду місця події, обшуків, розшукових заходів тощо);

- імплементувати положення Виконавчого Регламенту Комісії (ЄС) 2019/947 від 24.05.2019, зокрема з огляду класифікації операцій із БПС за категоріями ризику («відкрита», «специфічна» та «сертифікована») [9], що дозволило б диференціювати вимоги до застосування БПС залежно від конкретних умов та завдань правоохоронної діяльності;
- доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення окремими складами адміністративних правопорушень, пов'язаних із незаконним використанням БПС поблизу об'єктів критичної інфраструктури;
- доповнити Кримінальний кодекс України кваліфікуючими ознаками, що передбачають відповідальність за використання БПС як засобу чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення, а також запровадити окремий склад кримінального правопорушення за несанкціоноване використання БПС у повітряному просторі над зоною ведення бойових дій або над об'єктами критичної інфраструктури в період дії воєнного стану.

Підсумовуючи, слід констатувати, що Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо застосування правоохоронними органами БПС та протидії їх незаконному використанню» став необхідним кроком, який ліквідував прогалину у правовому полі. Проте ефективна правова модель не може обмежуватися лише наділенням повноваженнями. Вона має включати і надійні гарантії від зловживань, і дієвий механізм відповідальності. Розв'язання цих завдань є актуальним в умовах збройної агресії проти України, коли правоохоронні органи дедалі інтенсивніше інтегрують безпілотні технології у повсякденну оперативно-службову діяльність і потребують чіткого правового супроводу.

Список використаних джерел:

1. Повітряний кодекс України. Закон України від 19.05.2011 № 3393-VI. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17#Text>.
2. Про затвердження Авіаційних правил України «Правила використання повітряного простору України». Наказ Державної авіаційної служби України, Міністерства оборони України від 11.05.2018 № 430/210. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1056-18#Text>.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо застосування правоохоронними органами безпілотних повітряних суден та протидії їх незаконному використанню. Закон України від 13.07.2023 № 3232-IX. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3232-20#Text>.
4. Про Національну поліцію. Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
5. Про Службу безпеки України. Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>.
6. Про Національну гвардію України. Закон України від 13.03.2014 № 876-VII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
8. Кримінальний кодекс України. Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
9. Про правила та порядок експлуатації безпілотних літальних апаратів. Виконавчий Регламент Комісії (ЄС) 2019/947 від 24.05.2019. *Офіційний журнал Європейського Союзу*. URL:

https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_impl/2019/947/oj?fbclid=IwAR1YHEArSQdSQzIw2L5GwjBTxaMiQo6l8WMd4IdjU1wa6dl-RPia-Coji80.

LEGAL REGULATION OF UNMANNED AIRCRAFT IN LAW ENFORCEMENT: PROBLEMS AND PROSPECTS

Voloboiiev Artur Olebovych

PhD in Law, Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi, Ukraine

Scientific supervisor: [Якщо в програмі вказано керівника, додайте сюди за зразком: Прізвище І. П., науковий ступінь, вчене звання, кафедра, заклад]

Abstract. This article provides a comprehensive legal analysis of the integration of unmanned aerial vehicles (UAVs) into the operational activities of Ukrainian law enforcement agencies. The research highlights the transition from a fragmented regulatory environment prior to 2023 – where UAV operations were governed by general civil aviation norms under the Air Code of Ukraine – to a more structured legislative framework. A central focus of the study is the critical evaluation of the Law of Ukraine No. 3232-IX, which introduced systemic amendments empowering the National Police, the SBU, and the National Guard to lawfully deploy UAVs and utilize specialized countermeasures against unauthorized drone flights. The research emphasizes that these new powers cover both tactical surveillance and the execution of investigative actions, such as crime scene inspections and search operations, marking a significant shift in domestic criminal procedure.

Despite this legislative progress, the author identifies significant regulatory gaps that threaten fundamental human rights. Specifically, the paper addresses the absence of procedural safeguards regarding the right to privacy (Article 32 of the Constitution of Ukraine and Article 8 of the ECHR), emphasizing the lack of clear protocols for the collection, processing, and destruction of high-resolution visual data acquired by police drones. The study argues that the current lack of a mandatory proportionality assessment mechanism creates risks of excessive state interference in private lives.

To resolve these deficiencies, the author proposes a strategic roadmap for legislative improvement, primarily focused on implementing the European Union's risk-based classification model (Commission Implementing Regulation (EU) 2019/947). This alignment is viewed as a prerequisite for categorizing law enforcement missions into 'open', 'specific', or 'certified' operations, ensuring that administrative requirements are proportional to operational risks. Additionally, the research advocates for the introduction of new qualifying criminal offenses specifically targeting the unauthorized operation of drones near critical infrastructure and within combat zones during martial law. The article concludes that achieving a balance between enhanced security capabilities and strict human rights protection is essential for the democratic development of the law enforcement sector.

